

ב"ה

פרשת במדבר - שבועות

נשמה יתירה ביום טוב!?

כותב הרמב"ם^[1]: "ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת, מפני שהנפש דואבת ליציאת שבת, משמחין אותה ומיישבין אותה בריח טוב".

והנה, בהגהות מיימוניות מציין לדברי הגמרא^[2]: "אמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו".

וכן כותב אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך^[3]: "הנהיגו חכמים להריח בבשמים כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת ליציאת שבת (ומוסיף להסביר את הטעם לדאבון הנפש) בשביל הנשמה יתירה שהלכה, לפיכך מיישבים ומשמחין אותה בריח טוב".

אמנם, מסתימת לשון הרמב"ם "שהנפש דואבת ליציאת שבת" (מבלי להזכיר אודות הנשמה יתירה), משמע, שדאבון זה קשור עם עצם העובדה ד"יציאת השבת" (ולאו דוקא בגלל יציאת הנשמה יתירה שהיתה בשבת), כלומר, שהיציאה מקדושת השבת לימי החול גורם דאבון לנפש, ולכן יש צורך לשמחה וליישובה בריח טוב.

והנה, כל זה הוא בנוגע למוצאי שבת, אבל בנוגע למוצאי יום טוב - כותב הרמב"ם^[4] ש"אין צריך לברך לא על הבשמים ולא על הנר".

וצריך להבין: מהו טעם החילוק בין מוצאי שבת למוצאי יום טוב - לכאורה, כשם שבמוצאי שבת "הנפש

דואבת ליציאת שבת", דואבת היא גם במוצאי יום טוב מפני יציאת היום טוב?!)

בשלמא להטעם ד"נשמה יתירה" - כותב אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך^[5]: "ועל הבשמים גם כן אין צריך לברך אלא במוצאי שבת כדי להשיב את הנפש שכואבת על הנשמה יתירה שהיתה בו בשבת והלכה ממנו במוצאי שבת, אבל ביום טוב אין לאדם נשמה יתירה כלל": אבל לדעת הרמב"ם שלא הזכיר הטעם דנשמה יתירה, כי אם יציאת השבת בלבד, מאי שנא מוצאי יום טוב?

לכאורה, אפשר לומר שמכיון שקדושת יום טוב אינה כקדושת שבת, אלא למטה ממנה - לכן, רק יציאת השבת גורמת דאבון הנפש, מה שאין כן יציאת יום טוב.

אמנם, על פי זה דרוש ביאור לאידך גיסא: מדוע במוצאי שבת שחל ביום טוב אין מברכים על הבשמים - כמו שכתב הרמב"ם^[6]: "כיצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת, בתחלתה מברך על הגפן, ואחר כך מברך קידוש יום טוב, ואחר כך מברך על הנר, ואחר כך מבדיל וחותרם בהבדלה המבדיל בין קודש לקודש, ואחר כך מברך שהחיינו", ולא כתב שיש לברך על הבשמים - הרי גם ביום טוב שחל במוצאי שבת ישנו הטעם ד"הנפש דואבת ליציאת שבת"?

והנה, שאלה זו היא גם להטעם דנשמה יתירה, שכן, גם במוצאי שבת שחל ביום טוב נסתלקה הנשמה יתירה שהיתה בשבת, ואכן, בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן^[7] מתרץ שאלה זו: "אין מברכין על הבשמים בכל מוצאי שבת ליום טוב, לפי שמה שמברכין על בשמים בכל מוצאי שבת הוא כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת ליציאת השבת מחמת נשמה היתירה שניטלה ממנו, וביום טוב אין צריך לבשמים, שתענוג יום טוב ושמתו משיב את הנפש"^[8].

אמנם, ברמב"ם לא הוזכרו טעמים הנזכרים לעיל, ואם כן, מדוע אין מברכים על הבשמים ביום טוב שחל במוצאי שבת?

ויש לומר הביאור בזה - ובהקדם: למרות המבואר בנגלה דתורה שביום טוב אין לאדם נשמה יתירה - הרי מצינו בזהר בכמה וכמה מקומות^[9] שיש נשמה יתירה גם ביום טוב, וגם בחול-המועד, ואפילו בראש חודש.

והענין בזה^[10] - שבנשמה יתירה ישנם כמה וכמה דרגות זו למעלה מזו, כלומר, ישנה דרגא בנשמה יתירה שניתנת בראש חודש (שמותר במלאכה לאנשים^[11]), למעלה מזה - בחול המועד (שמותר רק בדבר האבד^[12]), למעלה מזה - ביום טוב, ושלמות הענין דנשמה יתירה - בשבת.

ועל דרך חילוקי הדרגות בנשמה יתירה דשבת: בחינת נפש יתירה - בערב שבת אחר חצות, בחינת רוח יתירה - בתפלת קבלת שבת, ובחינת נשמה יתירה - בשחרית דשבת^[13].

ומה שכתב אדמו"ר הזקן "ביום טוב אין לאדם נשמה יתירה כלל" - הרי ידוע מה שכתוב בשער הכולל^[14] (בכיוצא בזה) שבפסקי-ההלכות דהשולחן ערוך, נגלה דתורה, הכריע על פי דעת הפוסקים בנגלה דתורה.

...ועל פי זה מובן מדוע אין מברכים על הבשמים במוצאי יום טוב (ומוצאי ראש חודש) אף שגם בהם מסתלקת הנשמה יתירה - שכן, הצורך להשיב את הנפש מחמת חסרונה של הנשמה יתירה הוא, רק בנוגע לבחינת הנשמה יתירה דשבת, שאז הצער גדול ביותר, עד כדי צורך בהשבת הנפש: מה שאין כן במוצאי יום טוב (ועל אחת כמה וכמה בראש חודש) - אין הצער גדול כל כך עד שיהיה צורך בהשבת הנפש, מכיון שמלכתחילה לא היתה אלא דרגא נמוכה דנשמה יתירה.

אמנם, במוצאי שבת שחל ביום טוב - אף שמסתלקת הנשמה יתירה דשבת, מכל מקום, מכיון שעדיין נשארה הנשמה יתירה דיום טוב אין הצער גדול כל כך עד שיהיה צורך בהשבת הנפש (מה שאין כן במוצאי שבת שחל בראש חודש, שאז לא נשארת אלא דרגא הכי תחתונה דנשמה יתירה, למטה אפילו מהנשמה יתירה דחול המועד).

ובכל אופן, יש ללמוד הוראה מכל האמור לעיל - גודל הזהירות והקדושה המיוחדת כו' שצריכה להיות (לא

רק בשבת, אלא) גם ביום טוב, ואפילו בחול המועד וראש חודש, מכיון שגם בהם יש נשמה יתירה.

ועל דרך זה מובן גם בנוגע לדעת הרמב"ם - שלא הזכיר את הענין דנשמה יתירה כלל, כי אם "שהנפש דואבת ליציאת שבת":

כשם שיש חילוק בדאבון הנפש בין יציאת נשמה יתירה דשבת ליציאת נשמה יתירה דיום טוב, שרק ביציאת נשמה יתירה דשבת דאבון הנפש הוא עד כדי כך שיש צורך להשיב את הנפש - כמו כן יש חילוק בדאבון הנפש בין יציאת שבת ליציאת יום טוב, דמכיון שקדושת השבת נעלית יותר מקדושת יום טוב, לכן, רק ביציאת שבת יש דאבון הנפש כל כך עד שצריך להשיב את הנפש על ידי בשמים.

אמנם, במוצאי שבת שחל ביום טוב אף שגם אז ישנו הענין דיציאת השבת, ועד שצריך להבדיל, מכל מקום, מכיון שעדיין נשארה הקדושה דיום טוב, וכמודגש בנוסח ההבדלה גופא: "המבדיל בין קודש לקודש", הרי אין דאבון הנפש (כל כך) מיציאת השבת עד שיצטרכו לשמחה וליישבה בריח טוב.

קטע משיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשמ"ה ח"ד ע' 2073.

[1] הל' שבת ספכ"ט.

[2] ביצה טז, א. תענית כז, ב.

[3] או"ח סרצ"ז ס"א.

[4] שם הכ"ח.

[5] סתצ"א ס"א.

[6] שם הכ"ב.

[7] או"ח סתע"ג ס"ו.

[8] ראה גם מג"א או"ח סתצ"א.

[9] זח"א פא. ב.

[10] ראה שער הכולל פי"ז סקכ"ב.

[11] טושו"ע או"ח סתי"ו.

[12] רמב"ם הל' יו"ט רפ"ז. טושו"ע ר"ס תקלז.

[13] ראה שערי זהר שם.

[14] בתחילתו (נדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ז או"ח (קה"ת) ח"א לב, ב [קפד. ב]).